

Restaurering av fönster på Timrå kyrka

Timrå socken och kommun

Länsmuseet Västernorrland
Kulturmiljöavdelningens rapport nr 2003:x

Innehåll:	Sid.
INLEDNING	3
SAMMANFATTNING	3
BESKRIVNING OCH HISTORIK	4
PLANERADE ÅTGÄRDER	5
VIDTAGNA ÅTGÄRDER	6
ANTIKNVARISKA SYNPUNKTER	7
KÄLLOR	7

INLEDNING

Under sommarperioden 2003 genomfördes en restaurering av fönstren på Timrå kyrka i Timrå kommun. Länsstyrelsen har genom beslut dnr. 433-17555-02 daterat 2003-01-24 givit tillstånd till ombyggnaden enligt åtgärdsförslag 2002-03-26 av Leif Markström, Bygg & Restaureringskonsult AB, Härnösand. Entreprenör är Gamla Trähus i Färila.

Länsmuseet Västernorrland har utfört antikvarisk kontroll enligt villkor i Länsstyrelsens beslut. Syftet med kontrollen är att den antikvariske experten tillför nödvändig kunskap om traditionella material och arbetsmetoder, i förekommande fall förtydligar och preciserar de kulturhistoriska värdena i detaljdiskussioner och avgör utifrån kulturhistoriska ställningstaganden beslut om insatser under arbetets gång. Avsikten är också att den antikvariska kontrollen skall öka vår kännedom och kunskap om de kulturhistoriska värdena som Timrå kyrka besitter och underlätta bevarandet av dessa värden. Den antikvariska kontrollanten skall dokumentera arbetet och sammanställa det i en rapport.

Från Länsmuseet Västernorrland har Hjördis Ek deltagit som antikvarisk kontrollant och utfört rapportsammanställningen. Fotografier: Leif Markström. Ärendets d.nr. är 2003 / 00011.

SAMMANFATTNING

Målningsarbetet som pågick under sommarsäsongen år 2003 har omfattat 10 stora rundbågefönster på långhuset och sakristian, 3 något lägre rundbågefönster; ett placerat ovanför porten på södra långfasaden och 2 på tornet. På tornet har även 2 nya och ett gammalt rundfönster på västra fasaden målningsbehandlats.

På sakristians tillbyggnad har man målat om 3 små svagt rektangulära kopplade korspostfönster i liggande format med tvärpost på mitten av bågarna.

Fönstren rengjordes till rengöringsgrad 1 och har målats med vit Lasol linoljefärg från Engwall & Claesson. Målningsarbetet skedde i verkstad. Fönstrens järndetaljer har rostskyddats och målas med ett linoljebaserat system.

Fönstren har restaurerats enligt åtgärdsförslag av Leif Markström, Bygg & Restaureringskonsult AB, Härnösand. Entreprenör har varit Gamla Trähus i Färila.

VIRKE; GLAS???

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Timrå kyrka invigd år 1796 har rektangulärt långhus med västtorn och kor och sakristia i öster. Stommen utgörs av gråsten med tegel i fönster- och dörromfattningar. Fasaderna är

vitputsade med grå sockel, taken är avtäckta med kopparplåt. Entréer är belägna i västtornet samt mitt på södra långfasaden. Tillbyggnader på vardera sidor om tornet försedd med ingång mot norr har tillkommit år 1990. Mot sydost, i vinkel mellan långhuset och sakristian, finns en tillbyggnad som har inrymt en värmekammare med en sekundär ingång på södra väggen. Värmekammaren tillkom under arkitekten Gustaf Hermanssons restaurering 1898-99.

Kyrkan föregicks av en medeltida kyrka som delvis revs år 1794, då de östra och södra murarna och sakristian troligen sedan fick ingå i den nya kyrkan. Kyrkan uppfördes av byggmästaren Pehr Hagmansson och ritades troligen av arkitekten Gustaf Pfeffer. Tornets ovanliga lanternin från 1833-35 påminner om ett rundtempel med åtta träkolonner bärande ett korskrönt kupoltak. Lanterninen ritades, efter obetydlig revidering vid OIÄ, av skeppsbyggmästaren E. Ab. Hägglund vid Wifsta Varv. Hägglund tillsammans med murarmästaren P. Sjölander murade upp lanterninen. Kyrkorummet präglas delvis av ett återrestaurerat 1850-tals utseende. Korväggens skenarkitektur är troligtvis utförd av Gustaf Mauritz Kjellström och Olof Hofrén år 1851. Det förekommer även rester av äldre dekormålning under 1850-talets illusionsmåleri. Predikstolen ritades av Kjellström och Johan Adolf Hawerman, skulpterades av Hofrén och utsmyckades med målade fält av Kjellström. Kjellström assisterade även Olof Hofrén i Sköns, Styrnäs och Långsele kyrkor och målade bildfält på korväggen i Nätra kyrka år 1849 (Lindahl, Gudrun, 1977).

En omfattande restaurering och förändring av interiören skedde åren 1898-99 under ledning av arkitekten Gustaf Hermansson med dekormålning av tunnvalvet. Då tillkom även ny bänkinredning, ny altarring, nya läktarbarriärer, nya dörrar och en ny orgel byggd av Setterquist & Son. En stor exteriör och interiör restaurering ägde även rum under åren 1949-50 genom arkitekten Erik Fant. Kyrkan fick nytt koppertak och nya fönster. Värmekammarens tak ändrades och fönster togs upp, man fick en ny altarring efter äldre modell, stengolv i koret och nya bänkar. Tunnvalvets dekormålning målades över.

PLANERADE ÅTGÄRDER

Timrå kyrka restaurerades invändigt under åren 1997 – 98. Under år 2001 restaurerades tak och fasader. I samband med den tidigare invändiga restaureringen hade kyrkans innerbågar med träspröjs målats om.

Aktuell målningsetapp omfattade karmarnas och ytterbågarnas utsidor, som skulle målas med ren linoljefärg. Alla kyrkans ytterbågar är tättspröjsade med blyspröjs och försedda med stormjärn. Järndetaljer skulle ses över, rengöras, rostskyddas och målas med ett linoljebaserat system. Kyrkan fick nya fönster vid Fants restaurering 1949-50 och många tillhör troligen denna tid.

Det planerade målningsarbetet gällde 10 stora rundbågefönster på långhuset och sakristian, 3 något lägre rundbågefönster; ett placerat ovanför porten på södra långfasaden och 2 på tornet. På tornet skulle även 2 nya och ett gammalt rundfönster på västra fasaden målning behandlas.

På sakristians tillbyggnad skulle man måla om 3 små svagt rektangulära kopplade korspostfönster i liggande format med tvärpost på mitten av bågarna.

VIDTAGNA ÅTGÄRDER

Samtliga blyinfattningar och fönsterglas har kontrollerats. Fönsterblecken av kopparplåt har kompletteringsspikats mot karmunderstycken där så behövts. Före ommålning har allt stål och smide i anslutning till fönstren rengjorts och rostskyddsmålats likvärdigt med linoljebaserad blymönja och färdigstrukits med Lasol linolfärg.

Fönstren har rengjorts med rengöringsgrad 1 dvs. trärent och inoljats med kinesolja. Lagning och utjämning av mindre vresor eller skarvar har skett med linoljespackel. Fönstren har målats om med vit Lasol linolfärg från Engwall & Claesson, som varit helt oförtunnad i färdigstrykningen. Målningsarbetet har skett i verkstad.

Målningsarbetets omfattning

Långhusets och sakristians 10 stora rundbågefönster har målats om. De består av 9 rektangulära bågar med vardera 15 rutor, som är öppningsbara med gångjärn. Rundbågefönstren avslutas upptill av 3 sektorbågar som omger en lunettbåge.

Ett något lägre rundbågefönster ovanför porten på södra långfasaden är ommålat. Fönstret har endast 6 rektangulära bågar med vardera 15 rutor med likadan avslutning upptill som de högre fönstren.

Tornets 2 lägre rundbågefönster med 6 rektangulära bågar har målats om samt även 2 nya och ett gammalt rundfönster på västra fasaden. Ett lunettfönster, beläget ovanför vapenhusets ingång, har också målningsbehandlats.

3 små svagt rektangulära kopplade korspostfönster i liggande format med tvärpost på mitten av bågar på sakristians tillbyggnad har målats om.

En dörr belägen på södra långsidan och en mindre dörr på utbyggnaden i söder mot saktistian har ommålats i en ockragul kulör.

ANTIKVARISKA SYNPUNKTER

Länsmuseet har genom byggnadsantikvarien följt upprustningen av fönstren och anser att slutresultatet är gott och kan godkännas ur kulturhistorisk synvinkel.

KÄLLOR

Lindahl, Gudrun: *100 år, Örnsköldsviks konst 1977*, utställningskatalog, 1977.

Kyrkobyggnader 1760 – 1860 . Vol 221, Del 4, Riksantikvarieämbetet, Västervik 1997.

Markström, Leif: *Timrå kyrka. Fönsterrestaurering. Byggnads- och Målningsbeskrivning, 2002-03-26.*